

Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse
Holbergsgade 6
1057 København K.
Att. Tove Kjeldsen

Nykøbing F. den 28.11.2014
J.nr.: MLF01254
AJN, KQ

Høringssvar vedr. forslag til plan for etablering af slutdepot for dansk lav- og mellemaktivt affald

Museum Lolland-Falster har, som kulturhistorisk museum for Lolland Kommune, haft ovennævnte forslag i høring og har, i henhold til museumslovens kapitel 8 § 23, foretaget en arkivarisk kontrol.

Ifølge høringsmaterialet vurderes et ca. 20 km² stort areal i Lolland Kommune, med henblik på at udvælge et areal på 150 m x 150 m som kan benyttes til endeligt slutdepot for dansk lav- og mellemaktivt affald.

Museet kan konstatere, at høringsmaterialet i nogen grad redegør for karakteren og omfanget af den fysiske kulturarv: *"Inden for området er der flere beskyttede sten- og jorddiger. Der er en del registrerede fortidsminder, men heraf er kun et fredet."*

Museet skal gøre opmærksom på, at ikke fredede jordfaste fortidsminder er omfattet af Museumslovens kapitel 8 § 27.

Arkivarisk kontrol, arkæologi:

Generelt er der tale om et, arkæologisk set, interessant område.

Inden for det ca. 20 km² store areal er der, som nævnt i høringsmaterialet, et enkelt fredet fortidsminde i form af 1 jættestue. Dertil er der, spredt i området, registreret yderligere 41 rundhøje og 2 langhøje. Gravhøjene blev registreret i forbindelse med Nationalmuseets sogneberegninger i slutningen af 1800-tallet. Halvdelen af disse gravhøje er beliggende i en klynge i områdets sydlige del. Mange af disse høje er ikke længere synlig i markoverfladen, men det er sandsynligt, at rester af flere af de ikke synlige gravhøje, kan være bevaret under eksisterende terrænniveau.

Koncentrationen af gravhøje indikerer i øvrigt, at der i området har været intens aktivitet i en længere periode af oldtiden.

Omkring den sydlige del af arealet pågår der omfattende arkæologiske undersøgelser forud for etableringen af den faste forbindelse over Femern Bælt.

Museet vil i den forbindelse henvise til den kulturhistoriske baggrundsrapport udarbejdet til VVM af Femern-forbindelsens danske rampe- og tilslutningsanlæg samt flere nyere arkæologiske feltstudier, der alle viser, at der her er tale om, et intenst bebygget neolitisk kyst-kulturlandskab. Koncentrationen af gravhøje i den sydlige del af området skal formentlig tilskrives samme forhistoriske kulturområde.

I områdets centrale del er der, som nævnt i høringsmaterialet, en del sten- og jorddiger, som er beskyttede i henhold til museumslovens § 29.

Områdets nordvestlige del berører Lundegårde-komplekset, som bl.a. indbefatter af en gravplads og en velbevaret boplads fra ældre jernalder.

I den sydvestlige del af arealet er fundet et såkaldt hulbælte – et arealmæssigt stort militæranlæg fra ældre jernalder. Imellem hulbæltet og Lundegårde, er der få kendte fortidsminder, hvilket formentlig skyldes den begrænsede bygge- og dermed undersøgelsesaktivitet der hidtil har været i området. Et enkelt sted er der, ifølge privat anmeldelse fra 1934, fundet keramik og knogler, som kunne tyde på, at man i dette område må forvente at kunne påtræffe yderligere jordfaste fortidsminder, som kan ses i sammenhæng med ovennævnte gravplads, boplads og hulbælte. Disse lokaliteter skal formentlig betragtes som værende del af et større jernalder-kulturområde, centreret omkring den nu inddæmmede Rødby Fjord.

I den østlige og nordøstlige del af området findes spredte kendte fortidsminder. Det drejer sig om 7 rundhøje og en overpløjet langhøj i området sydlige del. I 2009 foretog Museum Lolland Falster en arkæologisk forundersøgelse i forbindelse med etableringen af et landkabel fra Rasted til Saksfjed-inddæmningen. Alene på den sektion af traceet som krydser nærværende område, er der fundet 5 lokaliteter med bopladsspor fra fra bronze- og jernalder, samt yderligere 8 lokaliteter i nærområdet. Der er således formentlig en direkte sammenhæng mellem antallet af kendte fortidsminder i denne del af området, og graden af arkæologiske undersøgelser.

Det er museets vurdering, at der i forbindelse med et eventuelt kommende anlægsarbejde er risiko for at påtræffe jordfaste fortidsminder. For at kunne give en mere detaljeret udtalelse omkring risikoen for at påtræffe jordfaste fortidsminder i forbindelse med anlægsarbejde i området, har museet brug for mere præcise oplysninger omkring hvilke arealer der vil blive berørt af et eventuelt anlægsarbejde.

Som nævnt ovenfor, er jordfaste fortidsminder er omfattet af Museumslovens kapitel 8 § 27, som fastslår, at den ansvarlige bygherre eller

anlægsmyndighed har pligt til at standse et givent anlægsarbejde i det omfang, det truer et fortidsminde.

Standsningsen gælder indtil Kulturstyrelsen har truffet beslutning om, hvorvidt der skal foretages en arkæologisk udgravning af det pågældende fortidsminde. Udgifterne til en sådan undersøgelse påhviler i medfør af Museumslovens kapitel 8 § 27 stk. 4 den ansvarlige bygherre/anlægsmyndighed.

For så vidt muligt at undgå en, for alle parter uhensigtsmæssig standsning af et eventuelt kommende anlægsarbejde, og for at hindre utilsigtede skader på fortidsminder, anbefaler Museum Lolland-Falster i medfør af Museumslovens kapitel 8 § 26, at der forud for anlægsstart foretages en arkæologisk forundersøgelse af det berørte areal.

En forundersøgelse er altid frivillig. Udgifterne til en forundersøgelse afholdes i dette tilfælde af den ansvarlige bygherre/anlægsmyndighed (jf. Museumslovens kapitel 8 § 26 stk. 2).

Formålet med den arkæologiske forundersøgelse vil være:

- At afklare, hvorvidt og i hvilket omfang, der findes jordfaste fortidsminder inden for området.
- At vurdere, hvorvidt og i hvilket omfang det (jf. Museumslovens § 27) vil være nødvendigt at udføre en egentlig arkæologisk undersøgelse af fortidsminder forud for anlægsstart.
- At vurdere omkostningerne ved eventuelle arkæologiske undersøgelser.
- At give den ansvarlige bygherre/anlægsmyndighed mulighed for at tilrettelægge anlægsarbejdet på en sådan måde, at en arkæologisk undersøgelse af fortidsminder ikke bliver nødvendig.

Såfremt bygherre ønsker, at museet foretager ovennævnte forundersøgelse, bedes bygherre henvende sig til museet i god tid inden anlægsarbejdets start med henblik på at træffe afgørelse om, hvornår forundersøgelsen skal sættes i gang.

Arkivalisk kontrol, nyere tid:

Kystlandskabet og landbrugsmiljøet med små landsbyer og bebyggelser er kendetegnende for området med 1700- og 1800-tallets agerbrugsudskiftning og landindvindingsprojekter.

I områdeafgrænsningen øst for Rødbyhavn er der 28 bygninger med en høj bevaringsværdi. De bevaringsværdige bygninger vidner om den lokale byggeskik og arkitektur.

Desuden findes der en række levende hegn, sten- og jorddiger i området, som markerer matrikelskel. De levende hegn og sten- og jorddiger er en vigtig del af det kulturhistoriske landskab og er med til at berette om strukturelle forandringer i landbruget og landskabet.

Der indgår efter Museum Lolland-Falsters mening to særligt værdifulde kulturmiljøer i det afgrænsede areal:

Inddæmningslandskabet

I den sydlige del af det afgrænsede område for et muligt depot finder man det inddæmmede område som er meget karakteristisk for Lolland. Over århundreder er det blevet skabt for at skaffe mere jord og med diget at beskytte sig mod vandets indtrængen.

"Det bevaringsværdige kulturmiljø ved Rødby Fjord fortæller historien i selve landskabet. Det 60 kilometer lange dige med forland og digegrav, de mange grøfter, kanalerne med sluser og pumper fortæller historien om afvandingen. De lange, lige veje, agerfelterne, de levende hegn og bebyggelsen bag diget er historien om kolonisering. En ligeså vigtig del af denne historie er det rekreative landskab med sommerhuskolonierne ved Hummingen og Kramnitse og stien på digekronen. ... Fremtidig planlægning bør sikre, at eksempler på de kulturhistorisk vigtige fortællinger om koloniserings- eller landnamstiden, som den er blevet kaldt, bevares for eftertiden."

(24 kulturmiljøer i Storstrøms Amt)

Herregården Lungholm

I den nordlige del af området for et muligt depot ligger kulturmiljøet Lungholm Herregård. Den sydligste del af kulturmiljøet vil i planens afgrænsningsområde kunne blive berørt.

Lungholm er et herregårdsanlæg som består af hovedbygningen med grave, to sidelænger, staldgård og portal samt avlsanlæg, polakkaserne og ganske tæt på ligger også Olstrup kirke. Hovedbygningen fra 1856, de to sidelænger fra 15/1600-tallet med flere elementer blev fredet i 1988.

Kulturmiljøet rummer ud over de rent fysiske bygninger, også et haveanlæg, en smuk kastanieallé samt store omkringliggende herregårdsmarker.

De ovennævnte enkeltdele af Lungholm herregårdsmiljø udgør tilsammen en sammensat og værdifuld helhed. Anlæggets hovedstruktur trækker tydelige tråde tilbage til det barokke anlæg, men afspejler samtidig som helhed de seneste århundreders udvikling.

Arne Høi skriver i en rapport udarbejdet for den daværende kulturarvsstyrelse i 2009: "Kvaliteterne i Lungholm er både knyttet til de kulturhistoriske, de landskabelige og de arkitektoniske kvaliteter. Samspillet mellem hovedbygningen med grave, staldgård og portal samt den nyere avlsgård og polakkasernen er en væsentlig kvalitet for Lungholm og udgør en af de bærende bevaringsværdier."

Den samlede rapport kan læses her:

<https://www.kulturarv.dk/fbb/sagvis.pub?sag=54433159>

Lungholm er sårbar overfor ændringer, der forrykker hierarkiet mellem anlæggets store bygninger og det omkringliggende flade og dyrkede landskab. Man bør særligt værne om det oplevelsesrige forløb langs Højbygårdvej og Rødbyvej og de karaktergivende kig mod hhv. avlsgård og hovedbygning.

Med venlig hilsen

Anders Jon Nielsen
Arkæologi
ajn@museumlollandfalster.dk
52 51 31 91

Katha Qvist
Museumsinspektør, nyere tid
kq@museumlollandfalster.dk
25 59 34 53

Bilag:

Kort over registrerede fortidsminder indenfor og i umiddelbar nærhed af det aktuelle område.

